

תשובות לשאלות נפוצות על חוק הלאום

משה קופל

חוק מדינת הלאום הנדון בימים אלה בכנסת ריכז אליו תשומת לב רבה וסערה ציבורית, שחלקה הגדול נובע מחוסר ידע. אסביר כאן בקצרה על מה מדובר.

מה יש בחוק?

ישנן מספר גרסאות, אולם המרכיבים המשותפים לרובן כוללים הצהרה כי ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי ושורת עניינים ספציפיים בהם אופייה היהודי של ישראל משתקף, בכלל זה הדגל, ההמנון, לוח השנה, ימי המנוחה, והקשר ליהדות התפוצות. בנוסף, כל הגרסאות הנוכחיות כוללות הצהרה שישראל היא דמוקרטיה ושלכל תושב ישנה הזכות לשמר ולקדם את תרבותו ושפתו. אין באף גרסה של החוק דבר המרמז כי האופי הדמוקרטי של המדינה כפוף לאופיה היהודי. אין גם שום דבר בחוק המעודד כפייה דתית באיזושהי צורה.

אופיה של ישראל מוגדר כבר בהכרזת העצמאות. מדוע צריך לעגנו בחוק?

להכרזת העצמאות אין תוקף משפטי. זו הסיבה שהזכויות המפורטות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, זכויות שגם אותן ניתן למצוא במגילת העצמאות, עוגנו בכל זאת בחוק יסוד: בתי משפט יכולים להכריע רק על סמך חוקים.

האם החוק לא יגרום להדרה של אזרחיה הלא יהודים של מדינת ישראל?

כל הישראלים, ללא הבדל לאום או דת רשאים לכל זכויות הפרט הנהוגות במדינות חופשיות. החוקים המוצעים אינם פוגעים בזכויות אלו. אולם למדינה יש דגל אחד, המנון אחד, לוח שנה אחד ושפה עיקרית אחת. החוק מעגן בחוק יסוד מצב שקיים כבר כעת בשטח, בו כל הסמלים הללו משקפים את העדפות הרוב היהודי במדינה. זה לא שונה מהמצב השורר במדינות בכל העולם. מתבקש במיוחד שאלו התומכים בהקמת מדינת לאום פלסטינית יבינו את הלגיטימיות והכרח של מדינת לאום יהודית.

ישראל הסתדרה עד כה ללא עיגון אופיה היהודי בחוק. מדוע חוק זה הכרחי עכשיו?

מאז 1993 בית המשפט העליון עושה שימוש בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו כדי להכריע בשאלת החוקתיות של חוקים ומדיניות ממשלתית הנוגעים באופיה היהודי של ישראל, בכלל זה חוקים בנושא הקצאה של אדמות קק"ל, העליונות של העברית כשפת המדינה, הזכות לתושבות ואזרחות, דחיית גיוס וקצבאות לתלמידי ישיבה ומסחר בשבת. כעקרון, סוגיות אלה דורשות איזון עדין בין זכויות אוניברסליות לאופיה היהודי של המדינה. אולם למעשה איזון כזה לא הושג בדיוק בגלל שאופיה היהודי של ישראל, שלא כמו הזכויות שלהן היא מחויבת, אינו מעוגן באף חוק יסוד. החוק המוצע אמור להתייחס לא-סימטריה זו ולעודד שיח משפטי עמוק יותר ביחס למתח שבין שיקולים לאומיים לאוניברסליים.

החוק יפורש על ידי שופטים שינצלו אותו כרצונם. האם חוק יסוד נוסף אינו מוסיף כלים לארסנל שלהם?

לאלו החוששים מההרחבה החד-צדדית של סמכויות בית המשפט העליון (אני בכללם), זהו חשש אמיתי. זו הסיבה שהחוק נכתב בזהירות על מנת שלא לחזק את יכולתו של בית המשפט העליון לכפות עוד הגבלות על המחוקק. עם זאת, היות ושינויים עלולים לחדור ככל שהתהליך ימשך, ישנה סכנה אמיתית שמינוח מסוים שעלול להיות מנוצל לרעה על ידי בית המשפט יכנס לחוק.

האם החוק לא מקודם עכשיו ממניעים מפלגתיים טהורים שאין כלום בינם ובין הנושאים המהותיים שהוזכרו למעלה?

מפלגתיות היא בלב הפוליטיקה, כך שזו האשמה חלשה. ברם, מעט רקע היסטורי עשוי להעניק לעניין פרספקטיבה רחבה יותר. החוק נמצא בתהליכי ניסוח זה זמן רב, וראשיתו הרבה לפני הממשלה הנוכחית. הגרסה הראשונה של החוק היתה [פרק טיוטה](#) לדיונים החוקתיים שהתקיימו בועדת חוק, חוקה ומשפט של הכנסת ב-2004. פרק זה הורחב ואוגד לשתי הצעות חוקה פרטיות עוקבות, כאן (2006) וכאן (2011). החלקים הרלוונטים בהצעות אלה עובדו מחדש להצעת חוק יסוד על ידי ועדה במכון לאסטרטגיה ציונית. הצעה זו עובדה ו**הונחה על שולחן הכנסת** באוגוסט 2011 על ידי אבי דיכטר, אז אחד מראשי מפלגת המרכז קדימה בכנסת ה-18. ההצעה נחתמה על ידי 40 חברי כנסת, בכללם שני שלישי מחברי קדימה כמו גם על ידי חברי כנסת ממפלגת העבודה ועצמאות. לאחר הבחירות לכנסת בינואר 2013 הליכוד והבית היהודי כללו בהסכם הקואליציוני את העברת החוק. במשא ומתן עם יש עתיד, בזמן שזו היתה בשותפות אסטרטגית עם הבית היהודי, הגרסה המקורית של החוק דוללה וביטלה את נושא השפה וההתיישבות היהודית. מעבר לכך, נוספו מחויבויות לזכויות אישיות של כל האזרחים והפניה למגילת העצמאות. **גרסה זו** הוגשה לכנסת על ידי חברי הכנסת שקד, לוי ואילטוב ביולי 2013. הצעה שהוכנה בנובמבר 2014 על ידי משרד ראש הממשלה מרככת את הגרסה הזו. באופן מדהים, חברי כנסת שתמכו בהצעת החוק הלא מדוללת של אבי דיכטר טוענים כעת כי הגרסה המדוללת נוקשה מדי. אז אולי יהיה מדויק יותר לומר שההתנגדות לחוק נובעת מאינטרסים מפלגתיים.